

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलाश
माननीय न्यायाधीश श्री रामकुमार प्रसाद शाह
माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाश वस्ती

आदेश

०७०-WH-००४३

विषय: बन्दीप्रत्यक्षीकरण ।

सिराहा जिल्ला, विद्यानगर गाउँ विकास समिति वडा नं. १ बस्ने राकेशकुमार यादवको हकमा निजको ठूलो बुबाको छोरा दाजु नाताको ऐ.ऐ. वडा नं. २ बस्ने दीपकुमार यादव... १ निवेदक

विरुद्ध

प्रहरी प्रधान कार्यालय, नक्साल, काठमाडौं १
महानगरीय प्रहरी परिसरको कार्यालय, हनुमानढोका, काठमाडौं ..... १ विपक्षी
उपत्यका महानगरीय प्रहरी परिसरको कार्यालय, रानीपोखरी, काठमाडौं..... १
प्रहरी प्रभाग कमलपोखरी, काठमाडौं १

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ३२ तथा १०७(२) बमोजिम यस अदालतमा दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार छः -

मेरो भाई राकेशकुमार यादवलाई मिति २०७०।१०।२२ गते बेलुका ५:०० बजेको समयमा घरमा बसी रहेको अवस्थामा तपाईसँग केही बुझ्नु छ, हामीसँग हिड्नुस् भनी सादा पोशाकमा रहेका प्रहरीहरूले नियन्त्रणमा लिई पक्री लगेको भन्ने कुरा हामी हजुरआमा मानकीदेवी यादवबाट थाहा हुन आएकोले के कारणले कसले पक्री लगेको हो भनी म निवेदकले जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सिराहामा गई बुझ्दा उक्त प्रहरी कार्यालयका प्रहरी निरीक्षकले यस प्रहरी कार्यालयबाट

पक्राउ गरेको हैन, महानगरीय प्रहरी परिसर, हुनमानढोका, काठमाडौँबाट खटिई आएका प्रहरीले निज राकेशकुमार यादवको दाई रोशनकुमार यादवले वन्दना यादवलाई विवाह गरी भगाएकोले वन्दना यादवको अभिभावकले उजूर दिएका रहेछन् । त्यस कारण निजको भाईलाई पक्रिएको हो भन्ने मौखिक जानकारीसम्म दिनुभयो । तर निजलाई भेट्न खोज्दा भेट्न दिईएन र कहाँ राखेको छ भन्ने जानकारी पनि दिईएन ।

धनुषा जिल्ला, धनुषा गा.वि.स. वडा नं. ७ बस्ने योगेन्द्र यादवको छोरी वन्दना यादव र मेरो भाई रोशनकुमार यादव बीचमा प्रेम सम्बन्ध भै सप्तरी जिल्लाको राजदेवी मन्दिरमा मिति २०७०।६।५ गते विवाह गरी सप्तरी जिल्ला, राजविराज नगरपालिका वडा नं. ९ स्थित खगेन्द्रप्रसाद चौधरीको घरमा डेरा लिई बसेका छन् भन्ने र उक्त वैवाहिक सम्बन्धलाई वन्दना यादवको माईती पक्षले चित्त नबुझाई मेरो भाई रोशनकुमार यादव र वन्दना यादव दुबैलाई डर, धाक, धम्की दिईरहेका छन् भन्ने सुनेको थिएँ । उक्त धाक, धम्कीको कारण मेरो भाई रोशनले केही समयपछि विवाह गर्ने सोच बनाएकोमा वन्दना यादवले चित्त नबुझाई सप्तरी जिल्ला अदालत, राजविराजमा रोशनकुमार यादवको विरुद्ध ०७०-CG-०२९५ को नाता कायम मुद्दा दर्ता गरेकोमा भाई रोशनकुमार यादवले विवाह गर्न तयार भए पनि केही समय पर्खन भनेको मात्र हो भन्ने आशयको प्रतिउत्तर लगाएका छन् । उक्त मुद्दाको फिराद पत्र तथा वन्दना यादवको मार्कसिट तथा बेसिक लेभल सर्टिफिकेटको आधारमा निजको उमेर १७ वर्ष र केटा रोशनकुमार यादवको उमेर २२ वर्षको छ । उनीहरु उमेर पुगेका केटा केटी हुन् र हाम्रो सम्पर्क बाहिर रहेका छन् । यसैले हाम्रो सहमति नलिई आफूखुशी दुबै जना एकैसाथ रहेकाले हामीहरुले कुनै हस्तक्षेप वा दवाव दिने अवस्था छैन ।

वन्दनाको माईती पक्षले डर, धाक, धम्की दिएका कारण निजहरु उक्त डेरा छोडी अन्यत्र सरेकोले हाम्रो पनि निजहरुसँग सम्पर्क छैन र निज वन्दनाका माईती पक्षका मानिसहरुले के कस्तो उजूर गरेका छन् भन्ने कुरा पनि थाहा छैन । तर निजहरुको दवावमा प्रहरीले म समेतका

मानिसहरुलाई केटा केटी उपस्थित गराउनु भनी रहेकोमा मिति २०७०।१०।२२ गते बेलुका प्रहरीले राकेशकुमार यादवलाई पक्राउ गरी गैरकानूनी थुनामा राखी बेपत्ता बनाएकोले विपक्षीको उक्त कार्य नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १२(२) र धारा २४ विपरित हुँदा निज भाईलाई चौबीस घण्टाभित्र यस अदालत समक्ष स-शरीर उपस्थित गराउन लगाई गैरकानूनी थुनाबाट मुक्त गर्नु भनी विपक्षीहरुका नाउँमा बन्दी प्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको मागबमोजिमको आदेश किन जारी हुनु नपर्ने हो ? माग बमोजिमको आदेश जारी गर्न नपर्ने कुनै आधार र कारण भए यो आदेश प्राप्त भएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक चौबीस घण्टा भित्र महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयमार्फत लिखित जवाफ पेश गर्नु भनी रिट निवेदनको एक प्रति नक्कल साथै राखी विपक्षीहरुलाई सूचना पठाई सोको बोधार्थ महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई समेत दिई लिखित जवाफ आएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस अदालतको मिति २०७०।१०।२६ को आदेश ।

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३३ बस्ने वर्ष १५ की वन्दना यादव मिति २०७०।९।१२ गते हराएको भनी यस कार्यालयमा निवेदन परेकोले सो सम्बन्धमा सोधपूछका लागि जिल्ला सिरहा, विद्यानगर गाउँ विकास समिति वडा नं. १ घर भएका राकेशकुमार यादव र ऐ. वडा नं. २ घर भएका दीपकुमार यादवलाई मिति २०७०।१०।२६ गते विहान १०:३० बजे यस कार्यालयमा बोलाईएकोमा निजहरुलाई काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १, कमल पोखरी स्थित मूल सडकमा भेटी उक्त घटना सम्बन्धमा विनम्रतापूर्वक सोधपूछ गर्दा उल्टै गाली गलौज गर्दै प्रहरी टोलीलाई हातपात गर्न आई प्रहरीको काम कारवाहीमा समेत बाधा अवरोध गरेकाले निजहरुलाई पक्राउ गरी यस कार्यालयमा दाखिला गरी निजहरु उपर प्रहरी प्रतिवेदन जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी राकेशकुमार यादव समेत भएको केही सार्वजनिक अपराध मुद्दामा म्याद थपको अनुमतिको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंमा पेश गरिएकोमा सो

कार्यालयबाट सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा १५(४) बमोजिम पक्राउ मितिबाटै लागू हुने गरी पहिला पटक दिन ७ (सात) र ऐ. ऐनको दफा ४(२) बमोजिम वारदात मितिले ७ (सात) दिन भित्र सम्पूर्ण अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गरी मुद्दा पेश गर्न नभ्याईने हुँदा वारदात मितिबाटै लागू हुने गरी दिन ३५ (पैंतीस) को हदम्याद समेत लिई सो मुद्दाको अनुसन्धान कार्य जारी रहेको हुँदा निजहरुलाई कानून बमोजिम थुनामा राखिएकोले रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको महानगरीय प्रहरी वृत्त, कमलपोखरीको लिखित जवाफ ।

निवेदकहरुलाई थुनामा राख्ने लगायतको कार्य यस कार्यालयबाट भए गरेको छैन । तथापि निजहरुलाई थुनामा राखिएको छ, छैन, भए के कुन अभियोगमा थुनामा राखिएको हो भनी यस कार्यालयको च.नं. ७७७ मिति २०७०।१०।२८ को पत्रबाट महानगरीय प्रहरी वृत्त कमलपोखरीलाई पत्राचार गरिएकोमा मिति २०७०।१।१२ गते वन्दना यादव हराएको भन्ने निवेदन परेकोले सो सम्बन्धमा सोधपुछको लागि राकेशकुमार यादव र दीपकुमार यादव समेतलाई मिति २०७०।१०।२६ गते विहान १०:३० बजे बोलाईएकोमा निजहरुलाई काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १ कमलपोखरी स्थित मूल सडकमा भेटी उक्त घटना सम्बन्धमा विनम्रतापूर्वक सोधपुछ गर्दा उल्टै गाली गलौज गर्दै प्रहरी टोलीलाई हातपात गर्न आई प्रहरीको काम कारवाहीमा समेत बाधा अबरोध श्रृजना गरेकोले निजहरुलाई पक्राउ गरी यस कार्यालयमा दाखिला गरी निजहरु उपर प्रहरी प्रतिवेदन जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी राकेशकुमार यादव समेत भएको सार्वजनिक अपराधको मुद्दामा म्याद थपको लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंमा पेश गरिएको र सो कार्यालयबाट सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को दफा १५(४) बमोजिम पक्राउ मितिबाटै लागू हुने गरी पहिला पटक दिन ७ (सात) र ऐ. ऐनको दफा ४(२) बमोजिम वारदात मितिले ७ (सात) दिन भित्र सम्पूर्ण अनुसन्धान कार्य सम्पन्न गरी मुद्दा पेश गर्न नभ्याईने हुँदा वारदात मितिबाटै लागू हुने गरी दिन ३५ (पैंतीस) को म्याद समेत लिई सो मुद्दाको अनुसन्धान कार्य जारी रहेको भन्ने महानगरीय प्रहरी वृत्त, कमलपोखरीको च.नं. २०६४

मिति २०७०।१०।२८ गतेको पत्रबाट जानकारी प्राप्त हुन आएको छ । यसरी केही सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७ अन्तर्गतको मुद्दाको अनुसन्धानको सिलसिलामा मुद्दा हेर्ने अधिकारीको अनुमति प्राप्त गरी थुनामा राखिएको कार्यलाई गैर कानूनी थुनामा राखिएको भन्न मिल्ने अवस्था देखिँदैन । कानूनबमोजिम क्षेत्राधिकार रहेको प्रहरी कार्यालयबाट सम्पादित कार्यमा यस कार्यालयको कुनै भूमिका नरहने र प्रहरी प्रधान कार्यालयको यो यस्तो कार्यबाट आफूलाई अन्याय परेको भनी रिट निवेदनमा कुनै जिकीर नलिएको हुँदा यस कार्यालयलाई विपक्षी बनाई दायर भएको रिट निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको प्रहरी प्रधान कार्यालयको लिखित जवाफ ।

रिट निवेदकका विरुद्धमा यस परिसरमा कसैले लिखित तथा मौखिक उजुरी गरेको छैन र निजलाई पक्राउ गर्न कुनै पनि निकायबाट यस परिसरमा लेखी आएको पनि छैन । तर प्रहरी प्रतिवेदन जाहेरीले वादी नेपाल सरकार प्रतिवादी रिट निवेदक भएको केही सार्वजनिक अपराध मुद्दामा महानगरीय प्रहरी वृत्त, कमलपोखरी, काठमाडौँबाट अनुसन्धान भई रहेको अभिलेखबाट देखिन आएको हुँदा यस परिसर समेतलाई विपक्षी बनाई दिएको निवेदन खारेज गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको महानगरीय प्रहरी परिसर, काठमाडौँको लिखित जवाफ ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सुचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा निवेदककातर्फबाट विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता सतीशकृष्ण खरेल र विद्वान अधिवक्ता कमला उप्रेतीले गैर कानूनी बन्दी बनाईएका राकेशकुमार यादव हाल थुनामुक्त भई सकेका भए पनि पक्राउ गर्नुपर्ने मनासिव आधार र कारण बिना नै निजलाई पक्राउ गरिएको र मुद्दा हेर्ने अधिकारीले म्याद थप गर्दा पनि आधार र कारण नखुलाई म्याद थप गरेको हुँदा मनासिव आधार र कारण बिना पक्राउ नगर्नु नगराउनु भनी अनुसन्धान अधिकारीका नाउँमा र म्याद थप गर्नु पर्ने पर्याप्त आधार र कारण भए मात्र म्याद थप गर्नु भनी मुद्दा हेर्ने अधिकारीका नाउँमा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुनुपर्छ भनी बहस गर्नु भयो । यस्तै विपक्षीतर्फका विद्वान सहन्यायाधिवक्ता गोपालप्रसाद रिजालले बन्दी बनाईएका भनिएका

राकेशकुमार यादव तारेखमा छुटी सकेका हुँदा निवेदन माग बमोजिमको आदेश जारी हुनुपर्ने अवस्था नभएकोले रिट निवेदन खारेज हुनुपर्छ भनी बहस गर्नुभयो ।

निवेदकले राकेशकुमार यादवलाई मिति २०७०।१०।२२ गते बेलुका ५:०० बजेको समयमा निजको घरबाट पक्राउ गरेकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरी पाउँ भनी निजको हकमा दीपकुमार यादवले प्रस्तुत निवेदन दिएकोमा वन्दना यादव हराएको विषयमा निवेदकसँग सोधपुछ गर्न खोज्दा प्रहरी टोलीलाई गाली गलौज गरी हातपात समेत गरेकोले निज राकेशकुमार यादवलाई मिति २०७०।१०।२६ गते पक्राउ गरी केही सार्वजनिक अपराध र सजाय ऐन, २०२७ अन्तर्गतको मुद्दामा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँबाट म्याद थप लिई सार्वजनिक अपराध मुद्दामा अनुसन्धान भई रहेको हुँदा रिट खारेजभागी छ भन्ने विपक्षी महानगरीय प्रहरी वृत्त कमलपोखरीको लिखित जवाफ रहेको छ ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा निवेदकले राकेश कुमार यादवलाई कुनै कारण बिना प्रहरीले २०७०।१०।२२ का दिन पक्राउ गरेकोले बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गरिपाउँ भनी निजको हकमा दीपकुमार यादवको निवेदन परेको र राकेशकुमार यादवका विरुद्धमा जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँमा चलेको सार्वजनिक अपराध मुद्दामा उक्त कार्यालयले राकेशकुमार यादवबाट रु. १,०००। - धरौटी माग गरेको भन्ने यसै लगाउको ०७० - WH - ००४५ को बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनमा विपक्षी प्रहरी प्रधान कार्यालयको लिखित जवाफको प्रकरण ४ मा उल्लेखित व्यहोराबाट देखिनुका साथै उक्त माग भएको धरौटी निवेदकले जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौँमा बुझाई हाल निज थुनामुक्त भई सकेको छ भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफबाट देखिन आउँछ । कुनै व्यक्तिलाई राज्य वा यसका कुनै निकायद्वारा आफुमा भएको विधि सम्मत अख्तियारी बिना थुनामा वा हिरासतमा राख्न मिल्ने हुँदैन । तर थुनामा लिईएको भनिएका राकेश कुमार यादव थुनामुक्त भई सकेको भन्ने तथ्यलाई निवेदक तर्फका विद्वान कानून व्यवसायी र विपक्षी तर्फका विद्वान सह न्यायाधिवक्ता समेतले बहसको क्रममा स्वीकार गर्नु भएकोले गैर कानूनी थुनामा रहेका

भनिएका राकेश कुमार यादव थुनाबाट मुक्त भै सकेको देखिँदा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेश जारी गर्नुको कुनै प्रयोजन नरहेको हुँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ ।

तर प्रस्तुत रिट निवेदन रोशन कुमार यादव र वन्दना यादव बीचको वैवाहिक सम्बन्धको विषयलाई लिएर परेको देखिएको र यस सम्बन्धमा यसै लगाउको ०७०-६ज्-००४८ को बन्दीप्रत्यक्षीकरणको रिट निवेदनमा विस्तृत विवेचना भई निर्देशनात्मक आदेश समेत जारी हुने ठहरी आदेश भई सकेको हुँदा यसमा थप अरु विवेचना गरी रहन परेन । यो आदेशको जानकारी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई दिई दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:—किशोर घिमिरे

कम्प्युटर गर्ने:— रामशरण तिमिल्सिना

इति सम्बत् २०७० साल चैत्र १९ गते रोज ४ शुभम् ..... ।